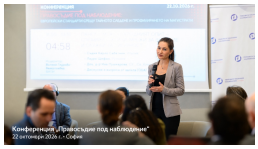
Ива Пушкарова на конференцията „Правосъдие под наблюдение": Натискът върху един магистрат може да парализира цяла институция

Председателят на Управителния съвет на Фондацията за развитие на правосъдието доц. д-р Ива Пушкарова представи анализ на механизмите за институционален натиск върху магистрати и защитните прегради срещу него на конференцията „**Правосъдие под наблюдение**: европейски стандарти срещу тайното следене и профилирането на магистрати“, проведена на 22 октомври 2026 г. в София.

Изложението ѝ „**Сигнали, проверки и информационен натиск върху магистрати. Механизми, институционални филтри и рискове от мафиотизация**“ беше част от панела за международния опит при справяне с кризи, мрежи за влияние и въздействие на службите за сигурност върху правосъдието.

Участието ѝ бе по покана на организаторите - Съюза на съдиите в България и Българския Хелзинкски комитет.
Изследването се основава на официално предоставени над 1000 прокурорски преписки и актове на закритата Специализирана прокуратура и Софийската градска прокуратура за 2017–2023 г. Проследени са първоначалните сигнали, движението на проверките, включването на други органи, събирането на информация и действието на защитните институционални прегради. Анализирани са и данни на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за разрешаването, прилагането и контрола на СРС за периода 2017 г. – 31 юли 2026 г.

Институционалният натиск може да възникне чрез натрупването на формално допустими действия, които поставят магистрата в продължителна зависимост от проверяващите органи

Пушкарова обясни, че този резултат не изисква непременно предварителен замисъл или координация между всички участници. Всеки орган може да разглежда собственото си действие като обичайно упражняване на правомощия, докато общата последователност произвежда несъразмерно професионално, репутационно и информационно въздействие. В основата стои неравновесието между ниската цена на задействането на институцията и високата цена на защитата за засегнатия магистрат. Предмет на натиска е професионалната автономия на магистрата.

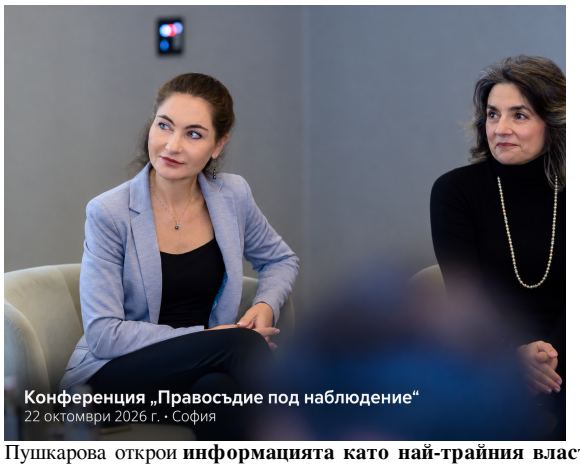
Границата със законния контрол се определя от съотношението между повода и реакцията, каза още Пушкарова. Законният контрол изяснява конкретен проверим факт с подходящите и пропорционални средства и приключва окончателно при неговото изясняване. Натисковият потенциал се проявява при съществено несъответствие между качеството на повода и интензивността, обхвата или продължителността на проверката - включително при продължаването ѝ след отпадане на първоначалното основание.

Пушкарова **представи девет механизма с потенциал за натиск, обединени в четири групи**: рисково институционално активиране, въздействие чрез време, разширяване на проверката и институционално и комуникационно усилване. Те обхващат задействане на проверка при дефектен източник или предметно негоден сигнал, поддържане и възстановяване на проверочната висящност, включване на нови лица, производства и категории данни и преминаване между органи без нова фактическа основа. Разпространяването на едно обвинение по множество канали може допълнително да увеличи тежестта му, когато институциите и публичните адресати започнат взаимно да легитимират едно и също непроверено твърдение.
Конкретните примери показват как проверката може да продължи въпреки разпадането на първоначалния повод. В разгледаните случаи посоченият сигналоподателят е анонимен или отрича да е подавал сигналите, но следва широка проверка със събиране на идентификационни и контактни данни и снемане на сведения от съдията и

други лица. В друг случай подателят обвинява съдия във фалшифициране на протоколи поради нередовно призоваване. След като признава, че е бил редовно призован, обвинението не се прекратява, а се пренасочва към проверка за корупция, тъй като съдията отказал да допусне исканата от сигналоподателя нова експертиза.

Благоприятният край на проверката не заличава вече произведеното въздействие

Оправдаването или прекратяването не заличават времето на несигурност, професионално натоварване, разходи и усилия за защита и репутационни последици. Натрупаната информация също може да запази значение след приключването на първоначалния случай. Данните за контакти, комуникации, имущество, семейни отношения и човешки уязвимости позволяват изграждане на цялостен профил за проверяваното лице, пренасяне между производства и последващо избирателно използване.

Пушкарова откроі **информацията като най-трайния властови ресурс на този механизъм.** Въздействието може да се поддържа и без доказана последваща употреба: несигурността какво се съхранява, кой има достъп и докога създава зависимост от институцията, която контролира масива. Специалните разузнавателни средства представляват най-интензивният слой на тази информационна власт. Анализът поставя акцент върху разсеяната отговорност за необходимостта и съразмерността на събирането, срока на съхраняване и вторичната употреба на данните.

Съществена част от изложението беше посветена на преминаването от натиск върху отделния магистрат към дисциплиниране на професионалната общност. **Когато натискът се използва за институционално завладяване, избирателните репресии се насочват към носители на професионални ценности и авторитет, способни да поддържат съпротивата.** Видимият за колегите случай очертава риска и за останалите, а дистанцирането от засегнатия разрушава мрежите за професионална защита.

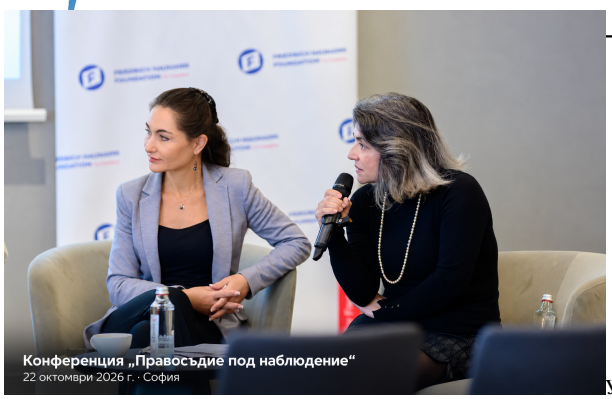
„Видимостта не изисква публичност, нито масовост“, подчерта Пушкарова. Натискът може да бъде ясно разпознаваем във вътрешната среда и трудно доказуем за външния наблюдател заради формалната законност на отделните действия. Дисциплиниращият ефект зависи от положението на засегнатия магистрат, значимостта на производството, интензивността на реакцията и отсъствието на своевременна защита. Ограничен брой подбрани случаи могат да променят поведението на цялата общност. Поради това не статистическият брой засегнати лица и проведени проверки е индикативен за натиска в една система, а контекстът и качеството на избирателните репресии.

В представения модел на институционално завладяване това развитие води до „институционално замръзване“: магистратите започват предварително да съобразяват решенията си с риска от натиск. Чувствителни професионални действия се избягват или отлагат, критиката намалява, а индивидуалните стратегии за сигурност отслабват способността за колективен отпор. Институцията продължава формално да функционира при стеснена професионална автономия. За гражданите последицата е загуба на сигурност, че правният спор ще бъде решен според закона независимо от засегнатите интереси.

Пушкарова разграничи корупционното отклонение при отделно служебно действие от мафиотизацията като най-дълбока форма на функционално овладяване. При нея външен организиран престъпен властови център придобива устойчива способност да определя съществени институционални решения. Контролните механизми могат да бъдат пренасочени към защита на неговите агенти и дисциплиниране на автономните магистрати, а официалните длъжностни лица придават законова форма на решенията на външната власт.

Изследването разграничава доказаните механизми от хипотезата за обща стратегия на завладяване

Установени са институционална инфраструктура, конкретни прояви на натиск и действащи защитни филтри. Обоснован е извод за системна уязвимост към селективно въздействие. Координираното, системното и целенасоченото използване на инфраструктурата в рамките на обща стратегия за институционално завладяване остава недоказана хипотеза. Липсват данни за координация между всички участващи органи, единен неправомерен замисъл или действителна промяна на съдебен или прокурорски акт вследствие на натиска.

Наред с уязвимостите анализът установява работещи институционални прегради. Те включват проверка на авторството, конкретността и правната относимост на сигнала, спазване на компетентността, ограничаване на предмета и информационния обхват и съобразяване с вече извършените проверки. Своевременният отказ, прекратяването или ограничената проверка на конкретен факт могат да предотвратят развитието на натисковия механизъм. Решаващ е моментът на намесата: късното прекратяване спира бъдещите действия, но оставя вече настъпилите последици.

Възстановяването на съпротивителните способности изисква и професионална солидарност. Подкрепата за засегнатия намалява личната цена на съпротивата и затруднява изолирането на следващата мишена. Независимото сдружаване организира тази защита и създава възможност общият механизъм да бъде разпознат и поставен пред институционална отговорност. Ранното действие на контролните филтри и способността на общността да защити своите членове съхраняват едновременно професионалната независимост и надеждността на проверките за действителни нарушения.

Изследването е завършено и предстои да бъде публикувано през ноември 2026 г.

28 Октомври 2026